

OPTL

Oikeuspoliittinen
tutkimuslaitos

Verkkokatsauksia 2/2007

Sisällys

Tuloksia	1
1 Johdanto	1
2 Velkaongelmien järjestelyn eteneminen	2
3 Velkajärjestelyn hakeminen ja myöntäminen	2
4 Velkajärjestelyn maksuohjelmat	3
5 Velkajärjestelyjen onnistuminen	4
6 Pohdintaa	5
Lähteet	5

Yhteystiedot

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Pitkäsillanranta 3 A, 5. krs
PL 444, FI-00531 Helsinki
Puh. 010 3665300
Fax. 010 3665365

Sähköposti etunimi.sukunimi@om.fi

Vesa Muttilainen

Velkajärjestelyn kehityssuuntia 1993–2006

Tuloksia

Tässä katsauksessa kuvataan velkajärjestelyasioiden kehitystä tuomioistuimissa vuodesta 1993 alkaen. Päätulokset voidaan tiivistää seuraavasti:

- Tuomioistuihin saapui vuonna 2006 noin 3 700 uutta velkajärjestelyhakemusta, mikä on runsas neljännes lamavuosien ennätysmäärästä.
- Tuomioistuimet hylkäsivät vuonna 2006 noin 6 % käsittelemistään velkajärjestelyasioista. Hylkäysprosentti on alentunut 1990-luvulta.
- Lain tiukentaminen vuonna 1997 ja väljentäminen vuonna 2003 vaikuttivat velkajärjestelyn kysyntään ja hylkäysprosenttiin.
- Velkojen määrän mediaaniarvo maksuohjelmissa oli 41 000 euroa vuonna 2006. Velat ovat puolittuneet 2000-luvulla.
- Velkajärjestelyn maksuohjelmat kestävät keskimäärin viisi vuotta. Vuonna 2006 noin 12 % maksuohjelmista vahvistettiin tätä lyhyemmäksi ajaksi.
- Vuosina 1993–2006 vahvistetuista maksuohjelmista arviolta 68 % oli päättynyt onnistuneesti ja 4 % oli rauennut vuoden 2006 loppuun mennessä. Loppuosa ohjelmista oli vielä kesken.

1 Johdanto

Yksityishenkilöiden talous- ja velkaongelmien korjaamiseen tarkoitettu velkajärjestelylaki tuli voimaan talouslaman aikana vuonna 1993. Laki avasi maksukyvyttömillä velallisille mahdollisuuden päästä eroon vakavista velkaongelmistaan.

Tässä katsauksessa tutkitaan velkajärjestelyasioiden kehitystä tuomioistuimissa vuosina 1993–2006. Aineistona ovat tuomioistuinten asianhallintajärjestelmästä Tilastokeskukselle toimitettavat tiedot. Ne kuvaavat melko kattavasti velkajärjestelyn kehityssuuntia.¹

Velkajärjestelyn vuositilastojen avulla ei ole mahdollista luonnehtia yksityiskohtaisesti velallisten tilannetta. Velallisten taustaa, maksukykyä ja maksuohjelmien sisältöä on tarkasteltu lähemmin erillistutkimuksissa (ks. esim. Muttilainen 2007; Muttilainen & Tala 1998)².

¹ Katsauksen sisältöä vastaavia tietoja on julkaistu vuonna 2005 Tilastokeskuksen kokoomajulkaisussa "Kymmenvuotiskatsaus 2005 – teemana yritystoiminta" (ks. tarkemmin Muttilainen & Moision 2005). Kuviot on päivitetty vuoteen 2006 saakka ja tekstiä on muokattu alkuperäisestä. Vuosien 1993–1994 tiedot eivät ole täysin yhteneväisiä tilaston nykyisen tietosisällön kanssa. Kaikkia tietoja näiltä vuosilta ei ole ollut tarkoituksenmukaista esittää. Velkajärjestelytilastojen sisältöä ja laatua on kuvattu Tilastokeskuksen verkkosivuilla (<http://www.stat.fi/til/velj/index.html>).

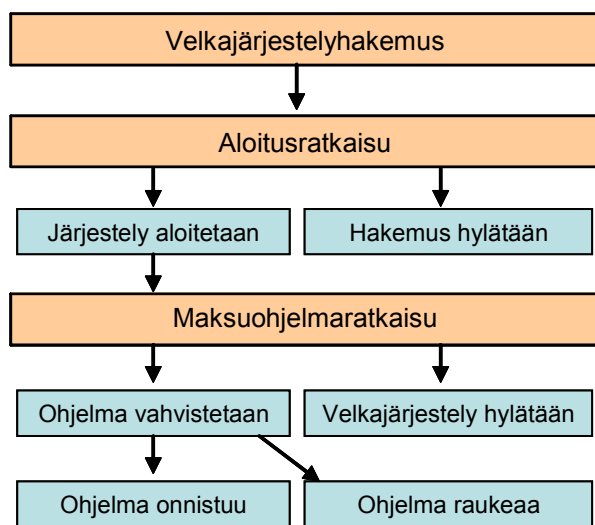
² Tässä katsauksessa esitettävät tiedot esimerkiksi velkojen määrästä, maksuohjelmien kestosta tai velkojaan maksamattomien velallisten osuudesta eivät ole suoraan vertailukelpoisia erillistutkimusten aineistoihin perustuvien vastaavien tietojen kanssa.

Katsauksen aluksi esitellään velkajärjestelymenettelyn päävaiheet. Sen jälkeen kuvataan velkajärjestelyhakemusten määrää ja siihen vaikuttaneita tekijöitä. Sitten tarkastellaan hakijoiden hylkäämistä velkajärjestelystä. Viimeiseksi esitetään tietoja maksuohjelmien määrästä, sisällöstä ja onnistumisesta.

2 Velkaongelmien järjestelyn eteneminen

Velkaongelmien selvittelyä varten on monenlaisia ratkaisumalleja (Muttilainen 2002). Yleensä velallinen yrittää ensin omin keinoin saada taloutensa tasapainoon. Seuraava askel ovat neuvottelut velkojen järjestelystä velkojien kanssa. Jos osapuolet eivät saa aikaan sovintoratkaisua, velallinen voi hakea apua velkaneuvonnasta. Neuvonnassa selvitetään taloudellinen tilanne ja etsitään siihen ratkaisuvaihtoehtoja (ks. Valkama 2004).

Vakaviimpiin velkaongelmiin soveltuu ratkaisuksi velkajärjestely tuomioistuimessa. Velkajärjestelyhakemus laaditaan yleensä velkaneuvonnassa. Kuviosta 1 näkyy velkajärjestelyn eteneminen alkaen hakemuksen saapumisesta kärjäoikeuteen ja päättyen maksuohjelman loppumiseen.

Kuvio 1 Velkajärjestelyn eteneminen kärjäoikeudessa

Velallisen hakemuksen perusteella kärjäoikeus päättää velkajärjestelyn aloittamisesta tai hylkäämisestä. Velkajärjestely aloitetaan, jos velallinen täyttää laissa määrätyt edellytykset, eikä järjestelylle ole lain mukaista estettä.

Aloituspäätöksen jälkeen alkaa maksuohjelman valmistelu yleensä kärjäoikeuden määräämän selvittäjän johdolla. Tässä vaiheessa selvitetään hakijan tilanne ottamalla huomioon kaikki tulot, menot, varat ja velat. Velkojen järjestelyt ja velallisen maksusuoritukset määräytyvät näiden tietojen mukaisesti. Toisaalta selvitykset voivat johtaa velkajärjestelyn hylkäämiseen.

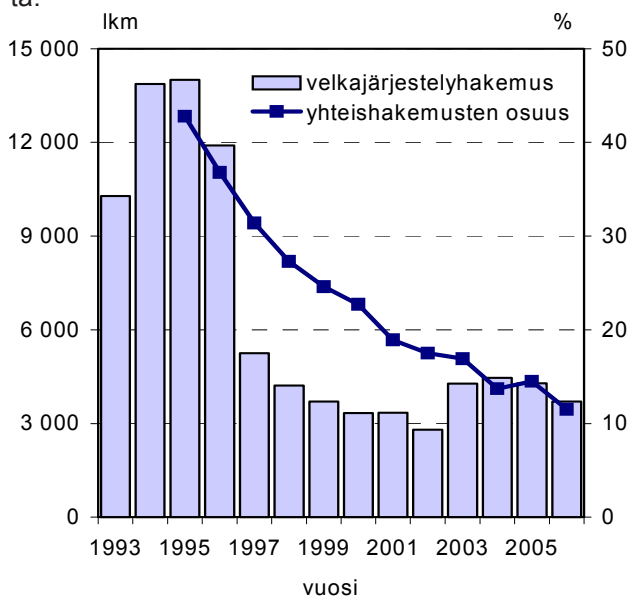
Maksuohjelmassa velallinen maksaa velkojaan maksukykyensä mukaisesti yleensä viiden vuoden ajan ja vapautuu sen jälkeen lopuista veloistaan. Velallisen olojen muuttuessa maksuohjelmaa voidaan muuttaa. Maksuohjelmassa määrättyjen maksusuoritusten tai muiden veloitteiden laiminlyönti voi johtaa ohjelman raukeamiseen. Silloin velkasuhteiden ehdot palautuvat sellaisiksi, kun ne olivat ennen velkajärjestelyn aloittamista.

Vakaviini velkaongelmiin joutuneiden velallisten auttaminen velkajärjestelyn kaltaisen menettelyn avulla ei ole yksinomaan suomalainen erityispiirre. Vastaavanlaisia järjestelmiä luotiin useimpiin Länsi-Euroopan maihin 1990-luvulla.

3 Velkajärjestelyn hakeminen ja myöntäminen

Velkajärjestelyhakemukset. Vuosina 1993–2006 kärjäoikeuksiin saapui yhteensä yli 89 000 velkajärjestelyhakemusta. Hakemusten määrä oli suurimmillaan 1990-luvun puolivälissä, minkä jälkeen se on vähentynyt selvästi. Vuonna 2006 kärjäoikeuksien käsiteltäväksi tuli noin 3 700 velkajärjestelyhakemusta.

Velallinen voi hakea velkajärjestelyä joko yksin tai yhdessä aviopuolison, kanssavelallisen tai takaajan kanssa. Yhteishakemukset ovat vähentyneet 1990-luvulta 2000-luvulle. Tämä johtuu siitä, että velkajärjestelyssä ei selvitetä enää niin paljon asuntovelallisten ja takaajien ongelmia kuin lamavuosina. Vuonna 2006 runsas kymmenesosa velkajärjestelyistä perustui yhteishakemukseen. Kuviosta 2 selviää velkajärjestelyhakemusten määrä ja yhteishakemusten osuus velkajärjestelyistä.³

Kuvio 2 Tuomioistuimiin saapuneet velkajärjestelyhakemukset (vasen asteikko) ja yhteishakemusten osuus (oikea asteikko) 1993–2006

³ Velkajärjestelyhakemuksissa on tiedot siitä, onko kyseessä yhteishakemus ja kenen kanssa hakemus on yhteinen. Tilastoissa hakemusten ja hakijoiden määrät vastaavat toisiaan.

Velkajärjestelyhakemusten määrän suuret vaihtelut johtuvat monesta syystä. Ensinnäkin talouskehityksen käänneet ovat vaikuttaneet asiaan. Laman aikana velkaongelmat kärjistyivät ja velkajärjestelyä haettiin tuomioistuimesta odotettua enemmän vuosina 1993–1996. Sen jälkeen yleinen taloudellinen tilanne ja väestön toimeentulon edellytykset ovat parantuneet, mikä on vähentänyt velkajärjestelyn kysyntää.

Toiseksi "velkajärjestelykulttuurin" kehittymättömyys lain toimeenpanon alkuvaiheissa lisäsi painetta selvillä velkaongelmilla tuomioistuimissa. Velkaongelmista sopiminen oli vaikeaa, koska velkajärjestelylaki muutti olennaisesti velkojen järjestelyn pelisääntöjä. Yleensä vakavissa velkaongelmatilanteissa velallisen taloustilanne on selvittävä perusteellisesti ja velkojan on luovuttava saatavistaan ainakin osittain.

Kolmanneksi velkajärjestelylain muutokset ovat vaikuttaneet asioiden määrään. Helmikuussa 1997 menettelyyn pääsyä tiukennettiin siten, että väliaikaisesta syystä maksukyvyttömän velallisen velkajärjestelyä voitiin lykätä enintään kahdella vuodella. Vuoden 2003 alussa lain estesäännöksiä puolestaan väljennettiin. Muutos paransi lamasta asti velkaongelmissa olleiden ja myös aiemmin velkajärjestelystä hylättyjen henkilöiden mahdollisuuksia päästä menettelyn piiriin.

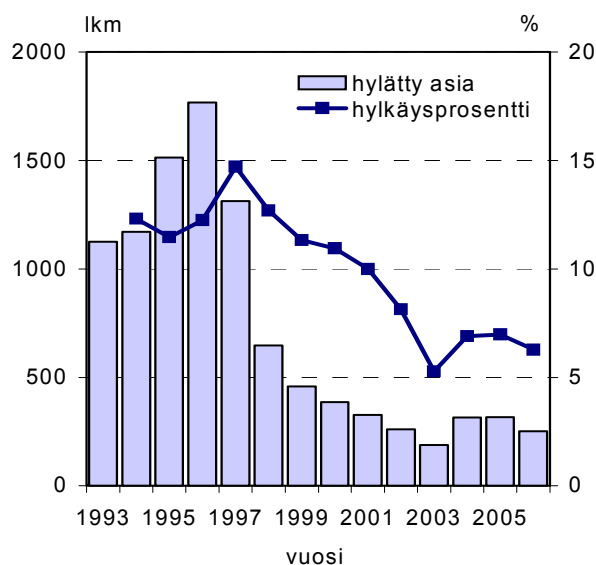
Neljänneksi valtion ja pankkien velkasovinto-ohjelma vuosina 2002–2004 vaikutti velkajärjestelyn kysyntään. Ohjelman aikana pankit lähettivät lamasta asti velkaongelmissa olleille velalliselle kirjeen, jossa kerrottiin velkojen järjestelyn mahdollisuudesta. Tämä lisäsi velkaongelmiensa järjestelystä kiinnostuneiden määrää ja osa heistä päätyi velkajärjestelyn hakijoiksi.

Hylätyt velkajärjestelyt. Velkajärjestelyn hakeminen ei aina takaa hakijalle mahdollisuutta järjestellä velkaongelmiaan tai vapautua veloistaan. Vuosina 1993–2006 tuomioistuimet hylkäsivät yhteensä runsaat 10 000 velkajärjestelyasiaa päättäessään joko järjestelyn aloittamisesta tai maksuohjelman vahvistamisesta. Vuonna 2006 hylkäyspäätösten määrä oli noin 250. Kaikkiaan 12 prosenttia hakijoista on hylätty velkajärjestelystä. Kuvio 3 esittää hylättyjen velkajärjestelyjen määrää ja hylkäysprosenttia.⁴

Hylättyjen asioiden määrän kehitys noudattelee pääpiirteissään uusien velkajärjestelyhakemusten määrän kehitystä. Etenkin velkajärjestelylain muutokset ovat vaikuttaneet hylättyjen asioiden määrään ja hylkäysprosenttiin.

Velkajärjestelylain tiukentamisen aikoihin vuonna 1997 hylättyjen asioiden osuus nousi hetkellisesti, mutta alkoi sitten vähetä. Vuonna 2003 hylkäysaste aleni selvästi velkajärjestelyyn pääsyn helpottumisen vuoksi, mutta kääntyi kasvuun seuraavana vuonna. Vuonna 2006 käräjäoikeudet hylkäsivät runsaat kuusi prosenttia velkajärjestelyistä.

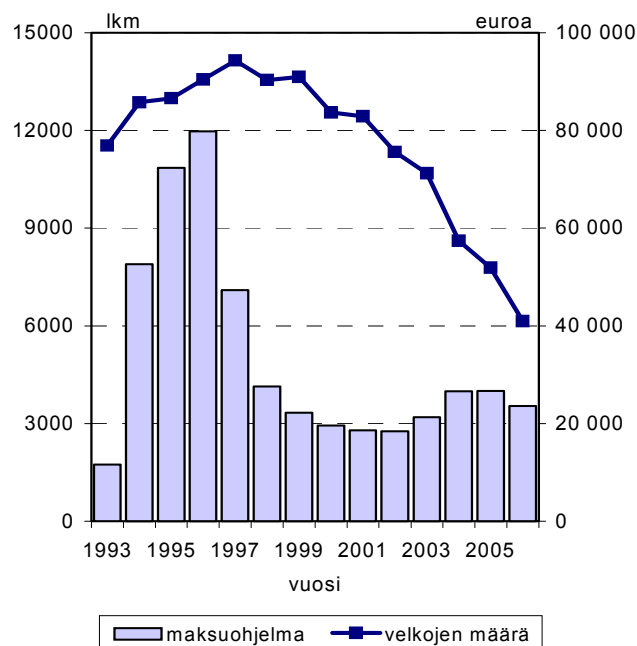
⁴ Velkajärjestelyasioiden hylkäysprosentti on laskettu suhteuttamalla aloitus- tai maksuohjelmatarkeisissa vuoden aikana hylättyjen asioiden määrä uusista velkajärjestelyhakemuksista samana aikana tehtyjen ratkaisujen määrään.

Kuvio 3 Hylätyt velkajärjestelyasiat (vasen asteikko) ja hylkäysprosentti (oikea asteikko) 1993–2006

4 Velkajärjestelyn maksuohjelmat

Maksuohjelmien määrä ja velat. Velkajärjestelyhakemuksen käsittely tuomioistuimessa johtaa useimmiten järjestelyn aloittamiseen ja edelleen maksuohjelman vahvistamiseen. Vuosina 1993–2006 tuomioistuimet vahvistivat yhteensä runsaat 70 000 maksuohjelmaa. Vuonna 2006 vahvistettujen maksuohjelmien määrä oli noin 3 500. Samana vuonna maksuohjelmiin sisällyneiden velkojen mediaaniarvo oli 41 000 euroa. Kuvio 4 näkyvät maksuohjelmien määrä ja velkojen yhteismäärä velallista kohden.

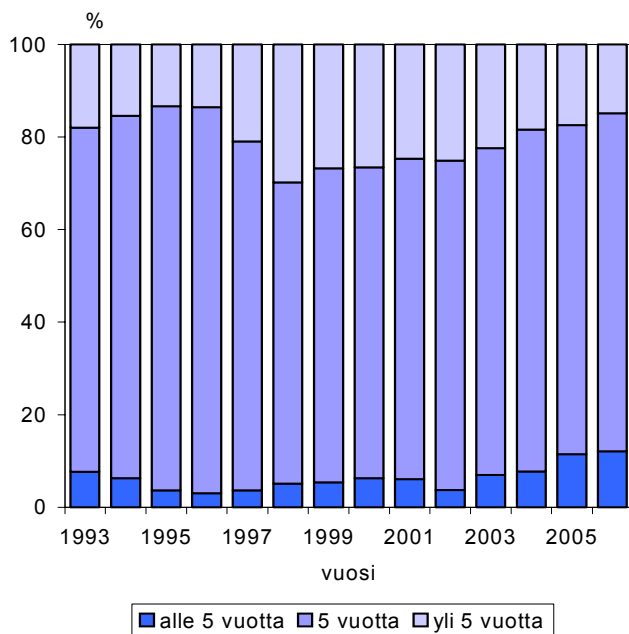

Kuvio 4 Velkajärjestelyn maksuohjelmien määrä (vasen asteikko) ja velkojen reaalin määrän mediaani (oikea asteikko) 1993–2006

Maksuohjelmien määrä on seurannut pienellä viiveellä velkajärjestelyhakemusten määrän kehitystä (vrt. kuvio 2). Vuoden 1993 luku poikkeaa kuitenkin eniten saman vuoden hakemusten määrästä. Lain toimeenpanon alkuvaiheissa maksuohjelmien valmistelu oli hidasta. Lisäksi tuomioistuimilla oli vaikeuksia ratkaista asioita siinä tahdissa, kun niitä saapui käsiteltäväksi.

Velkojen reaalin määrä maksuohjelmissa on puolittunut 2000-luvulla. Muutos on ollut sikäli odotettu, että velkajärjestelyn hakeminen suurten yritys-, takaus- ja asuntovelkojen vuoksi on vähentynyt lamavuosista. Velkajärjestelyn saaneiden velallisten velat koostuvatkin yhä useammin kulutusluotoista ja muista rahamäärältään pienistä veloista (Muttilainen 2007).

Maksuohjelmien kesto ja sisältö. Velkajärjestelyn maksuohjelmat kestävät keskimäärin viisi vuotta. Vuosina 1993–2006 vahvistetuista maksuohjelmista yli kolme neljäsosaa on ollut tasan viiden vuoden mittaisia. Tavallista lyhyempi ohjelma on mahdollinen esimerkiksi, jos velallinen on iäkäs tai on maksanut jo runsaasti velkojaan. Asunnon säilyttämiseen tähtäävät vakuusvelkajärjestelyohjelmat ovat keskimääräistä pidempiä. Kuvio 5 kuvaa maksuohjelmien keston rakennetta velkajärjestelyissä.

Kuvio 5 Velkajärjestelyn maksuohjelmat ohjelman keston mukaan 1993–2006, %

Viittä vuotta pidempien maksuohjelmien lisääntyminen vuosina 1997–1998 johtunee lain muuttamisesta. Maksuohjelmia valmistelevien selvittäjien palkkiot enintään neljältä kuukaudelta tulivat velallisten maksettavaksi, mikä lisäsi yli viiden vuoden ohjelmien osuutta.

Tavanomaista pidempien maksuohjelmien osuus on kuitenkin vähitellen supistunut vuoden 1998 jälkeen. Tämä johtuu siitä, että velkajärjestelyssä järjestellään yhä vähemmän vakuusvelkoja. Lisäksi velallisten maksukyky on heikentynyt ja mahdollisesti yhä harvempi velallinen kykenee maksamaan selvittäjän palkkioita maksuohjelmassaan.

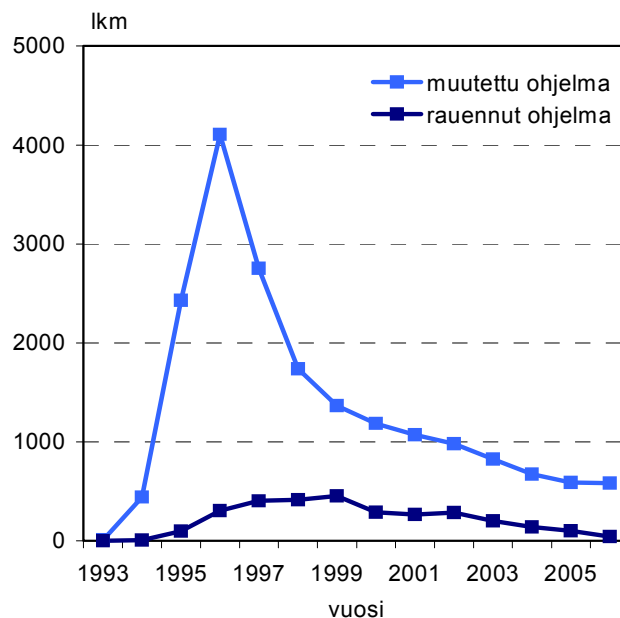
Velkajärjestelylain tarkistamisen yksi tavoite vuonna 2003 oli laajentaa tuomioistuinten mahdollisuuksia vahvistaa velalliselle alle viiden vuoden maksuohjelma. Lyhyet maksuohjelmat ovatkin lisääntyneet. Vuonna 2006 niiden osuus kohosi 12 prosenttiin kaikista maksuohjelmista. Vuosina 1993–2006 yhteensä 3 900 velalliselle on vahvistettu alle viiden vuoden maksuohjelma.

Jos velallinen ei kykene maksamaan velkojaan maksuohjelmassa, tuomioistuin vahvistaa niin sanotun nollaohjelman viideksi vuodeksi. Näiden ohjelmien määrästä on tietoa vain 2000-luvulta. Vuosina 2000–2006 nollaohjelmien osuus maksuohjelmista kasvoi viidenneksestä yli kolmannekseen.

Nollaohjelmien osuuden kasvuun ovat voineet vaikuttaa esimerkiksi lain väljentäminen vuonna 2003 ja velkasovinto-ohjelmasta velkajärjestelyyn tulleet velalliset. Lisäksi taloudellisesti hyvinä aikoina velkaongelmista on ollut entistä helpompi sopia velkasuhteen osapuolten kesken. Siksi velkajärjestely on kohdistunut yhä heikommissa taloudellisissa asemassa oleviin velallisiin.

5 Velkajärjestelyjen onnistuminen

Tiedot velkajärjestelyjen raukeamisesta osoittavat parhaiten sen, miten velalliset ovat selviytyneet maksuohjelmistaan. Maksuohjelman muuttaminen puolestaan voi olla oire velallisen kokemista vaikeuksista ohjelman aikana. Kuvio 6 selviää velkajärjestelyn maksuohjelmien muutos- ja raukeamispäätösten määrän kehitystä.

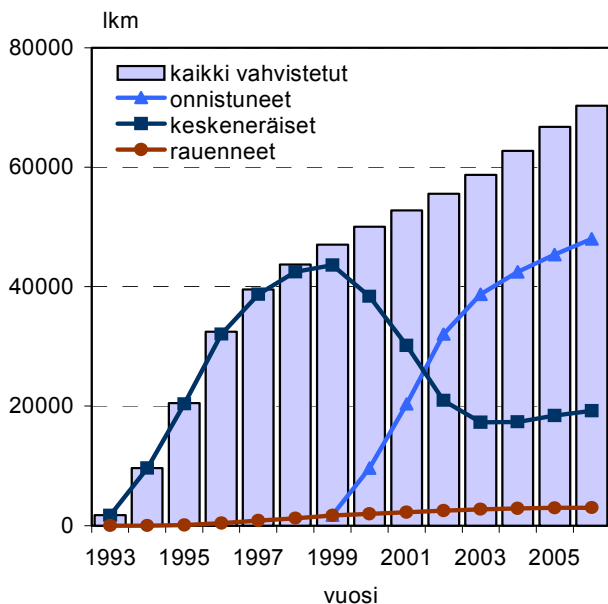
Kuvio 6 Velkajärjestelyn maksuohjelmien muutos- ja raukeamispäätökset 1993–2006

Maksuohjelmaa joudutaan muuttamaan yleensä siksi, että velallisen maksukyky on heikentynyt. Vuosina 1993–2006 tuomioistuimet muuttivat maksuohjelmia lähes 19 000 kertaa. Samana aikana muutospäätösten osuus vahvistettujen maksuohjelmien määrästä oli 27 prosenttia. Muutospäätösten väheneminen 1990-luvulta johtuu maksuohjelmien määrän pienenemisestä ja lain muutoksista. Vuonna 2006 tuomioistuimet vahvistivat muutoksen lähes 600 maksuohjelmaan.

Velkajärjestelyn raukeaminen johtuu maksuohjelmassa määrättyjen veloitteiden laiminlyönnistä. Vuosina 1993–2006 tuomioistuimet määräsivät raukeamaan runsaat 3 000 maksuohjelmaa. Rauenneiden ohjelmien määrä on vähentynyt selvästi 2000-luvulla. Vuonna 2006 raukesi enää noin 50 maksuohjelmaa.

Kaikki raukeamishakemukset eivät ole johtaneet velkajärjestelyn raukeamiseen. Osassa tapauksista asia on päättynyt niin, että velallinen ja velkoja ovat päässeet sopimukseen ja velkoja on perunut hakemuksen. Näissä tapauksissa velallinen on voinut jatkaa maksuohjelmaansa.

Velkajärjestelyjen onnistumista voidaan kuvata myös laskelmalla päättyneistä ja kesken olevista maksuohjelmista. Vuosina 1993–2006 vahvistetuista yli 70 000 maksuohjelmasta arviolta runsaat kaksi kolmasosaa oli päättynyt onnistuneesti vuoden 2006 loppuun mennessä. Yli neljä prosenttia maksuohjelmista oli määrätty raukeamaan ja 27 prosenttia oli edelleen kesken. Kuvio 7 esittää vahvistettujen, keskeneräisten ja päättyneiden maksuohjelmien kantaa vuosina 1993–2006.⁵

Kuvio 7 Vahvistettujen, keskeneräisten, onnistuneiden ja rauenneiden maksuohjelmien kanta velkajärjestelyssä 1993–2006

⁵ Onnistuneiden ja keskeneräisten maksuohjelmien määrää laskettaessa maksuohjelman on arvioitu kestävän kuusi vuotta. Esimerkiksi vuonna 1993 vahvistetut ohjelmat ovat mukana vuosien 1993–1998 luvuissa, mutta eivät enää vuonna 1999.

Vuoden 2006 loppuun mennessä arviolta 48 000 maksukyvyttöä velallista oli päässyt velkajärjestelyn avulla eroon vakavista velkaongelmistaan. Keskeneräisten maksuohjelmien määrä puolittui vuosina 1999–2003. Tämä johtui siitä, että useimmat 1990-luvun ensimmäisellä puoliskolla vahvistetut maksuohjelmat päättyivät 2000-luvun alussa.

Keskeneräisten maksuohjelmien määrä on lisääntynyt hieman vuodesta 2003 lähtien. Vuonna 2006 niiden määrä kohosi yli 19 000:een. Käännös johtuu uusien velkajärjestelyhakemusten määrän kasvusta lain muuttamisen jälkeen vuosina 2003–2005.

6 Pohdintaa

Keskellä talouslammasta 1990-luvun alussa säädetty velkajärjestelylaki oli edistyskäsittely ratkaisumalli yksityishenkilöiden vakaviin talous- ja velkaongelmiin. Velkajärjestelyn hakijoita oli aluksi yllättävän paljon. Hakemusten määrä on kuitenkin vähentynyt huomattavasti 1990-luvun lamavuosien jälkeen.

Tuomioistuimissa valtaosa velkajärjestelyhakemuksista on johtanut järjestelyn aloittamiseen ja edelleen maksuohjelman vahvistamiseen. Hakemusten hylkääminen on ollut harvinaista, joten ratkaisukäytäntö on ollut velallista ymmärtävä.

Velkajärjestelyt ovat muuttuneet 2000-luvulla siten, että velkojen määrä maksuohjelmissa on vähentynyt ja nollaohjelman saaneiden velallisten osuus on lisääntynyt. Valtaosa maksuohjelmista kestää viisi vuotta, mutta yhä useampi ohjelma vahvistetaan alle viideksi vuodeksi.

Velkajärjestely on velallisen näkökulmasta kannattava tapa selvittää velkaongelmia. Järjestelyn hylkäämisen riski on pieni ja maksuohjelman raukeamisen riski vieläkin pienempi. Enemmistö velallisista onnistuu maksuohjelmassaan ja vapautuu yleensä kymmenien tuhansien eurojen veloista.

Lähteet

Muttilainen, V. (2002). Luottoyhteiskunta. Kotitalouksien velkaongelmat ja niiden hallinnan muodonmuutos luottojen säännöstelystä velkojen järjestelyyn 1980- ja 1990-luvun Suomessa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, julkaisu 189.

Muttilainen, V. (2007). Velkajärjestelyt tuomioistuimissa. Velalliset ja maksuohjelmat vuonna 2005. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, tutkimustiedonantoja 75.

Muttilainen, V. & Moisio, K. (2005). Velkajärjestelyt tuomioistuimissa lamavuosista 2000-luvulle. Teoksessa J. Autio (toim.). Kymmenvuotiskatsaus 2005. Teemana yritystoiminta. Helsinki: Tilastokeskus.

Muttilainen, V. & Tala, J. (1998). Kuka vapautuu veloistaan. Velkajärjestelyn maksuohjelmat ja vuoden 1997 lakimuutos. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, julkaisu 155.

Valkama, E. (2004). Velkaneuvonta 2000-luvun alussa. Talous- ja velkaneuvontalain vaikutukset asiakaskyselyn ja tilastotietojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, julkaisu 208.